

ЗАМОНАВИЙ ПЕДАГОГИКАДА ШАХС МУАММОСИНИНГ ТАРИХИЙ ЖАБҲАЛАРИ

Бекбергенов Абдинагим Абдуллаевич

*Бердақ номидаги Қорақалпоқ давлат университети Педагогика ва
психология кафедраси стажёр-ўқитувчиси*

Резюме: мақолада ёшларни тарбиялашнинг мазмуни, технологияси, методлари ва методологиясига оид мутафаккирларимнинг ёндашувлари ҳақида сўз юритилиб, шахснинг юсак қадриятини шакллантиришга қаратилган тарбиянинг назарий ва амалий асослари кўрсатилган.

Таянч тушунчалар: ахлоқ, маданият, нафосат, психология, ўз-ўзини тарбиялаш, ўзлигини англаш, миллий қадрият, хулқ-атвор, комил инсон, шахс.

Резюме: В данной статье рассматривают идеи, технологии, методы и методологию великих мыслителей об актуальной проблеме воспитания молодежи, образование феномена познания человека и познания себя, основы теории и практики воспитания ценностной ориентации личности.

Ключевые слова: нравственность, эстетика, национальные ценности, воспитание, личность, деятельность, самопознание, ценностная ориентация.

Abstract: In given article the ideas, technologies, methods and methodology of great thinkers about the actual problem of educating young people, the formation of the phenomenon of human knowledge and self-knowledge are considered, the recommendations how to educate youth with the aim of forming a valuable orientation are given.

Key-words: morality, esthetics, national values, education, person, activity, self-consciousness, valuable orientation.

Замонавий таълим сиёсатида ёш авлодга ҳар томонлама билим бериш ва тарбиялаш, уларни шахс сифатида шакллантириш ва ривожлантиришнинг тизимли услублари ва вазифалари белгилаб берилган. Бугунги кунда шахс муаммоси индивид, шахс, индивидуаллик тушунчалари орқали акс эттирилади. Шахс ва унинг моҳияти ҳақидаги психологик – педагогик таълимотларга мувофиқ ҳар бир конкрет шахс ўзи мансуб бўлган ижтимоий муҳит ва сиёсий шароитнинг маҳсулидир. Тарихий шароит ва ижтимоий муҳит таъсирида одамнинг шахслик моҳиятини ифодаловчи психологик белгилар вужудга келади. Бу хусусиятлар шахснинг ижтимоийлиги, онги, ўзини-ўзи англаши, аниқ мақсад сари интилиши, эҳтиёжлари, эътиқоди, идеали ва дунёқараши кабилар.

Тарихимиз зар варақларига назар солсак буюк мутафаккирларимиз томонидан мазкур йуналишда яратилган хазинанинг гувоҳи буламиз. Ушбу хазинанинг бойишига улкан ҳисса қўшган мутафаккирлардан бир Абу Наср Фаробий ўз асарларида болани руўҳий ривожланиш қонуниятларига алоҳида

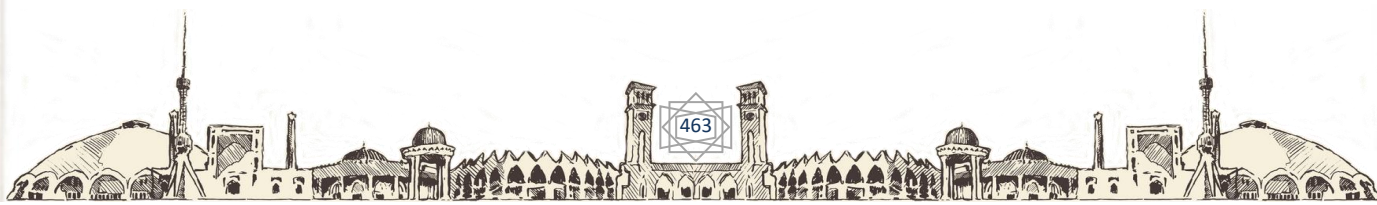

эътиборини қаратади. Олим, ёш авлод руҳининг шаклланишига таъсир этувчи қувватларни санаб ўтиш билан бир қаторда тирик мавжудотлар руўҳий моҳиятини ҳам ўз таълимотида таққослаб ўтади. Фаробий талқинига кўра барча тирик мавжудотларда руўҳий шаклланишига таъсир этувчи қувват мавжуд бўлиб, уларни таъсири ҳар бир жонзотни ҳаёт фаолиятини моҳиятини белгилаб беради. Дунёни англашда онгли фаолиятни йуналиши (диққат) ёки атроф муҳит ва предметни яхлит акс эттиришга (идрок) батафсил тухталмаган бўлса ҳам тафаккурга ҳос бўлган билвосита ҳамда бевосита акс эттириш орқали умумлаштириш сезгилар билан уйғунлашган ҳолда юзага келишини тўғри англаб етган.

Фаробийнинг «Ақл маънолари ҳақида рисола» сида «ақлли деб шундай кишиларга айтиладики, улар фазилятли, ўткир мулоҳазали, фойдали ишларга берилган, зарур нарсаларни кашф ва ихтиро этишга зўр истеъдодга эга, ёмон ишлардан ўзини четга олиб юрадилар. Бундай кишиларни оқил дейдилар. Ёмон ишларни уйлаб топиш учун зеҳн-идрокка эга булганларни ақлли деп бўлмайди, уларни айёр, алдоқчи деган номлар билан атамоқ лозим. Бу рисолада Фаробий томонидан ақл тушунчаси ҳар томонлама, ғоят мукамаллик билан таърифлангани сабаб, ушбу рисола ўрта асрдаёқ лотин тилига таржима этилган ва ундан кейинги тадқиқотчилар ҳам бу рисолага жуда катта эътибор берилган.

Демак, Фаробий шахс камолотида ақлли бўлишнинг ўзи кифоя қилмаслиги, у инсоний юксак ва гўзал фазилятларга эга бўлиши лозимлигига урғу берилган. «Бахт-саодатга эришув ҳақида» рисоласида юксак ҳис-туйғуларнинг инсон учун аҳамиятини алоҳида таъкидлаган: «Инсон гўзалликни самарали идрок этиши учун унда нозик табиат ва ақлий мукамаллик замини булиши керак, ҳиссий ва ақлий қобилятига эга бўлган инсонгина дунёнинг барча сирларини била олиши мумкин. Инсон ақл-идроки туфайли ҳақиқий инсонга айланади, билим инсонга бахт ва шодлик келтиради, инсон билиш орқали ўзида гўзаллик ва мукамалликни кашф этади» деб ўқтиради.

Фаробий ўзининг куплаб асарларида инсонларни илм билан бир қаторда санъат билан шуғулланишга даъват этади. Унинг ўзи асрнинг йирик мусиқашуноси сифатида машҳур бўлган. Мутафаккир томонидан «Мусиқа ҳақида катта китоб», «Мусиқа ҳақида сўз» каби жилдли асарлар яратилган. Ушбу асарларда бевосита мусиқа санъатига доир ҳам назарий, ҳам амалий жиҳатларининг кенг маънода очиб берилган бўлиб, булардан ташқари мусиқашунослик соҳасига оид жуда кўплаб янгиликлар ҳам киритилган. Фаробий санъат таъсирида юксак ҳис-туйғуларнинг шаклланишидан бошлаб, инсоннинг руҳий ҳаётида, ҳамда танасининг саломатлигида ҳам ижобий ўзгаришлар бўлишини ўрганган олимдир. Ана шу изланишларга кўра, мутафаккир қуйидаги фикрларни билдирган: «мусиқанинг кишилар туйғусига таъсири буюқдир. Бу илм шу маънода фойдалики, у ўз мувозанатини йуқотган

(одамлар) хулқининг мувозанатини сақлаб туради. Мусиқанинг шифобахш кучи борасида эса, «бу илм тананинг саломатлиги учун ҳам фойдалидир» дейди.

Шундай қилиб, ёшларда юксак ҳис-туйғуларга эга, баркамол шахс сифатида тарбиялаш йулида, Фаробий ишларида эътироф этилган, инсон тафаккурининг дурдоналари, яъни улуғ мутафаккиримизнинг илғор фикрларини ўрганиш – муҳим аҳамият касб этади.

Кайковуснинг «Қобуснома» асарида инсон ҳаёти ва фаолиятининг барча қирралари қамраб олинган, жумладан, ота-она муносабатлари, фарзанд камолотининг тамойиллари, меҳмонга бориш ва меҳмон кутиш, савдогарчилик одобидан тортиб, то чавгон уйини – спортчи одобигача қамраб олинади. Кайковус бола тарбиясининг муҳимлигини таъкидлаб, шахс шаклланишида туғма омиллар ҳамда ҳаётининг ижтимоий таъсирининг икки асосий воситаси эканлигига диққатни қаратади, оиланинг, ота (биринчи навбатда) ва онанинг ролини алоҳида-алоҳида кўрсатади.

Бошқача қилиб айтганда, оилавий қадриятлар ва маънавий-маданий меросимизнинг оила ривожланишига оид ижобий томонлари алломалар асарларида қуйидагича таърифланган:

- миллий қадриятларнинг оилада барқарор психологик муҳитни вужудга келтиришда ва уни риволанишидаги таъсири, ундан бола тарбиясида фойдаланиш;

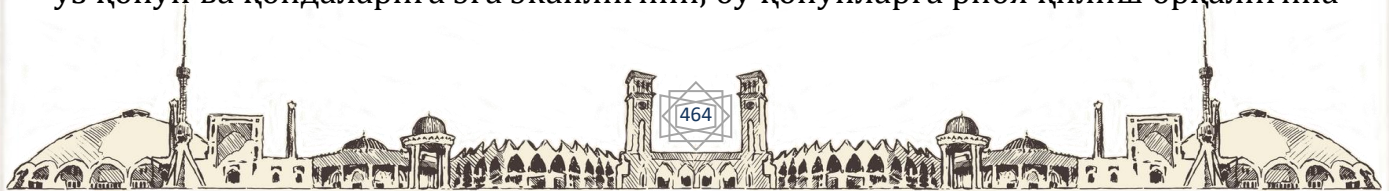
- миллий маданий меросимиз таъсирида оиланинг ижобий ривожланиши;

- миллий маданий меросимиз ва маънавий қадриятларимизнинг ўсмир шаклланишига ижобий таъсири;

- миллий маданий меросимиз ва маънавий қадриятларимизнинг шахс камолоти билан боғлиқ ижтимоий-психологик муҳитга таъсири.

Яқин ўтмишда фаолият курсатган улуғ педагоглардан А.Авлоний фикрича, болаларда ахлоқий ҳислатларнинг таркиб топишида ижтимоий муҳит, оилавий шароит ғоят катта аҳамиятга эга. А.Авлоний: «инсон жавҳари қобилдир. Агар яхши тарбия топиб, бузуқ хулқлардан сақланиб, гўзал хулқларга одатланиб катта булса, ҳар ким қошида мақбул, бахтиёр бир инсон бўлиб чиқар «Тарбияни ким қилур?», «қайда қилур?» деган саволга биринчи уй тарбияси. Бу она вазифасидир. Иккинчи мактаб ва мадраса тарбияси. «Бу ота, муаллим, мударрис ва ҳукумат вазифасидир», - дейди. Хулосага кўра, тарбия энг аввало оилада бошланади.

Абдирауф Фитратнинг «Оила» асарида оила асосини тўғри куриш, оилада ёш авлодга жисмоний, ақлий ва ахлоқий тарбия бериш орқали мана шу турфғинликдан қутилиш, жамиятни ислоҳ қилишда мумкинлигини баён қилган. «Миллат тақдири мана шу миллат вакиллари яшаган оиланинг ҳолатига боғлиқдир. Қаерда оила муносабати кучли интизомга таянса, мамлакат ва миллат ҳам шунча кучли ва тартибли бўлади», - деб ёзади. Фитрат оилавий ҳаёт ўз қонун ва қоидаларига эга эканлигини, бу қонунларга риоя қилиш орқалигина

одамларни жаҳолатдан қутқариш мумкинлигини баён этади. Унинг бу асарида ўзбек оиласининг ўзига хослиги, камчилиги ва ютуқлари, мамлакатни ислоҳ қилишнинг оиладан бошланиши, оиланинг асосий вазифаси, унда ота-она ва фарзанд тарбияси, ўша даврда оилада аёлларнинг мавқеи, уни ўзгартириш масалалари илмий тахлилига бағишланган.

Шундай қилиб, Шарқ мутафаккирлари шахснинг оилада шаклланиши борасидаги фикрларидан келтириб чиқариш мумкин бўлган умумий хулосалар шундан иборатки, биринчидан, уларда шахс ва жамият тараққиёти уйғунлиги ғояси биринчи ўринда туради.

Иккинчидан, алломаларимизнинг қарашларида шахснинг соғлом дунёқарашининг муҳим омили сифатида унинг маънавияти ва жамиятдаги маданияти талқин этилади.

Учинчидан, шахснинг камоли ва ундаги соғлом қарашлар ва тасаввурларда отанинг алоҳида нуфузи кўзга ташланади.

Тўртинчидан, барча қарашларда оилада такомил топадиган шахс маънавияти ва дунёқарашининг ижтимоий психологик механизмлари илгари сурилган. Буларнинг таъсирида шаклланган инсоний фазилатлар эса шахс комиллигининг омиллариандир. Демак, шахс ва унинг комилликка интилиши ва бунга элтувчи оилавий шарт-шароитлар ва жамиятдаги реал имкониятларнинг ёритилиши алломалар фикрларига таянган ҳолда, бугунги мафкуравий ишлар учун меодологик ҳамда назарий асосларни белгилашга кўмак беради.

Шундай қилиб, алломаларимизнинг қарашларида ижтимоий педагогика ва психология учун муҳим методологик тамойиллар борки, улардан энг муҳими - ҳар бир шахснинг жамият ва унинг меъёрлари ижобий хулқ шаклларида айланиши учун, энг аввало, ижтимоийлашув институти бўлмиш оила ва ундаги қадриятларни тўғри идрок этиш лозимлигидир. Бу жараён ижтимоийлашувнинг ижтимоий психологик механизми бўлмиш тасаввурлар, ижтимоий перцепция ҳамда установкалар орқали руй беришини таъкидлаш мақсадга мувофиқ.

АДАБИЁТЛАР РУЙХАТИ:

1. Бодалев А. А. Личность и общение. М. – «Просвещение» 2003
2. Мусурмонова О. Оила маънавияти – миллий ғурур. – Т.: Ўқитувчи, 1999
3. Хайруллаев М.М. Фаробий руҳий процесслар ва таълим тарбия тўғрисида. – Б.174
4. Хошимов К, Очилов С. Ўзбек педагогикаси антологияси. Т. – «Ўқитувчи» 2010

ИНСУЛТДАН КЕЙИНГИ АФАЗИЯНИ КОМПЛЕКС ДАВОЛАШ

Абдуқодирова Дилфуза Таиржановна

Т.ф.н., доцент

Фазлитдинова Роҳатой Садриддин қизи

Андижон давлат тиббиёт институти

Миянинг қон томир касалликлари аҳоли ўлими ва узоқ муддатли ногиронликнинг асосий сабабларидан бири бўлиб, муҳим муаммо бўлиб қолмоқда. Сереброваскуляр касалликларнинг катта ижтимоий ва иқтисодий зарари уларга тиббий ёрдам кўрсатишни яхшилашни талаб қилади ва долзарблиги бузилган функцияларни тиклашнинг прогностик мезонларини аниқлашдан иборат. Ҳаракат, сезувчанлик ва координатор бузилишлар билан бир қаторда, инсульт билан оғриган беморларнинг аксариятида юқори кортикал функцияларнинг бузилиши мавжуд бўлиб, улар орасида нутқ бузилишлари алоҳида ўрин тутаяди. Шунинг учун биз инсульт ўтказган беморларда дори воситалари билан терапевтик даволанишни амалга оширдик. Бу нейродинамик нутқ бузилиши бўлган беморларда нутқ функцияларини тиклашда фармакологик даволаш самарадорлигини ва нейрореабилитация усулларини баҳолашдан иборат.

Калит сўзлар: *инсультдан кейинги афазия, нейродинамик нутқ бузилишлари, пўстлоқ афазия, нутқни тиклаш, нутқни реабилитация қилиш, Прамипексол*

ТАДҚИҚОТНИНГ ДОЛЗАРБЛИГИ

Сўнгги йилларда инсульт билан касалланганлар сонининг кўпайиши кузатилмоқда, шу билан бирга, ушбу касалликдан ўлим даражаси камаймоқда (Стаховская Л.В. ва бошқалар, 2013), бу биринчи навбатда модернизация билан боғлиқ. Ушбу тоифадаги беморларга ғамхўрлик қилиш, тромбозис каби янги даволаш усулларининг жорий этилиши ва инсультни даволаш учун махсус бўлимлар ва ихтисослаштирилган ёрдамнинг ривожланиши инсультни даволашнинг муваффақиятига ва беморларнинг омон қолишини яхшилашга ёрдам беради. Омон қолганлар сони ортиб бориши билан реабилитацияга муҳтож ногиронлар сони ортиб бормоқда. Ҳозирги вақтда инсульт ўтказган беморларда тикланиш жараёнига бўлган ёндашувлар хилма-хил бўлиб, улар асосан ҳаракат фаолиятини тиклашни ўз ичига олади. (Иванова Г.Э., Литвинюк Я.И., 2012; Иванова Г.Э., Артемова Э.Н. 2015; Суворов А.Ю., Иванова Г.Э., 2015), ва юқори когнитив функциялар ([Григориева В.Н. ва бошқ. 2006; Иванова Г.Э. ва бошқалар, 2009). Бироқ, бемор тавсия этилган дастурларга фаол жалб қилинмаслиги сабабли, реабилитация самарасиз бўлиб қолмоқда. Шу сабабли, сўнгги йилларда хулқ-атвор, хатти-харакатлар ва патофизиологик механизмлар

орқали неврологик нуқсонларнинг қайталанишини ва инсультдан кейинги нутқ бузилишларини олдини олишга тобора кўпроқ эътибор қаратилмоқда. ([Уллберг Т.](#) ва бошқалар, 2016; [ЗиаЭ.](#) ва бошқалар, 2016). Асосан, бу инсультдан кейинги афазия ва дизартрияга тааллуқлидир (Витхҳал А. ва бошқ., 2009; Харрис АЛ ва бошқ., 2014, Ши Й. ва бошқ., 2016). Муҳим вазифа нафақат инсультга учраган беморни реабилитация қилиш, балки унинг янги, ўзгарган турмуш шароитларига мослашишини рағбатлантиришдан иборатдир. Инсультдан кейин пайдо бўладиган нутқ бузилишлари, биринчи навбатда, унинг ижтимоий алоқаларининг сифати ва миқдорига салбий таъсир кўрсатиш орқали беморнинг янги турмуш тарзига мослашишини пасайтиради. (Хоскин СГ ва бошқалар, 2000; [Круитхоф ВЖ.](#) ва бошқ., 2015). Бундан ташқари, инсультдан кейин когнитив бузилишлар ушбу гуруҳ беморларининг ҳаёт сифатини белгилайдиган асосий потенциал тартибга солинадиган омил ҳисобланади. ([Терешкина, В.А.](#) ид., 2014; [Вҳите Ж.](#) ва бошқалар, 2016; ван Миерло МЛ ва бошқалар, 2016). Инсультдан кейинги когнитив функциянинг бузилиши ўлим хавфини оширади. (Наэсс Х., Ниланд Х., 2013; Аербе Л., Айс С., 2014; де Мелло РФ, Сантос Иде С., 2015), касалхонада қолиш муддатини оширади ([Сугавара](#) ва бошқалар., 2015) шунингдек, касбий иш фаолиятига қайтиши учун тўсиқ бўлади. ([Фриде Й., Адамит Т.](#), 2015). Бироқ, инсультдан кейинги когнитив бузилишларни аниқлаш муҳимлигига қарамасдан, уларнинг кўпчилиги тан олинмаган ([Гягенда Ж.](#) ва бошқ., 2015).

Тадқиқот мақсади: инсультдан кейинги афазияни комплекс даволаш самарадорлигини ўрганиш.

Материаллар ва услублар: Ушбу тадқиқот ишемик инсульт (ИИ) ривожланишидан кейинги биринчи йил давомида афазия кузатилган 78 беморда нутқ бузилишларини тиклаш динамикасини ва функционал нутқ тизимини қайта ташкил этишни истиқболли ўрганишдир. Тадқиқот АДТИ неврология бўлимларида олиб борилди. Тадқиқотда 29 ёшдан 75 ёшгача бўлган 57 эркак ва 21 аёл (ўртача ёши $55 \pm 12,84$ йил) иштирок этди. Нутқ функцияларининг ҳолати беморни касалхонага ётқизишнинг бошида ва охирида ўтказиладиган нейропсихологик текширув ўтказиш орқали назорат қилинди. Ташхисни текшириш, мия шикастланишининг локализацияси ва ҳажмини аниқлаш магнит майдон кучи 1,5 Т бўлган МР- сканерида магнит-резонанс томография ёрдамида амалга оширилди.

Даволаш ва реабилитация усулларининг самарадорлигини ўрганиш учун субъектлар икки гуруҳга бўлинган: биринчи гуруҳ беморларга базис терапия ва реабилитация ёрдами берилди, иккинчи гуруҳ комплекс даво муолажаларини қабул қилди, шу жумладан базис терапиядан ташқари, Промипексол (допаминергик рецепторларнинг агонисти) молекуласини ўз ичига олган препарат қабул қилди.

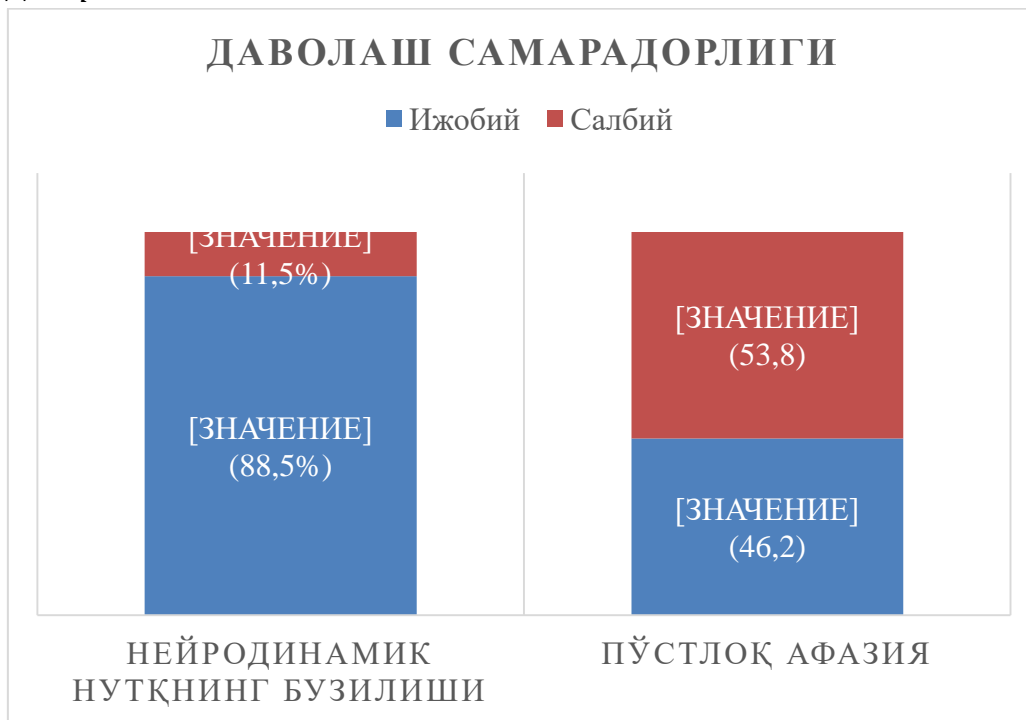

Натижалар ва муҳокамалар. Нейродинамик нутқ бузилишлари бўлган гуруҳда даволанишнинг таъсири 69 ҳолатда (88,5%), пўстлоқ афазиялар гуруҳида — 36 ҳолатда (46,2%) қайд этилган; нейродинамик нутқ бузилишлари бўлган гуруҳда — 9 (11,5%) ҳолатда, пўстлоқ афазиялар гуруҳида — 42 (53,8%) ҳолларда ҳеч қандай таъсир кўрсатмайди. (1-жадвал, 1-диаграмма)

1-жадвал

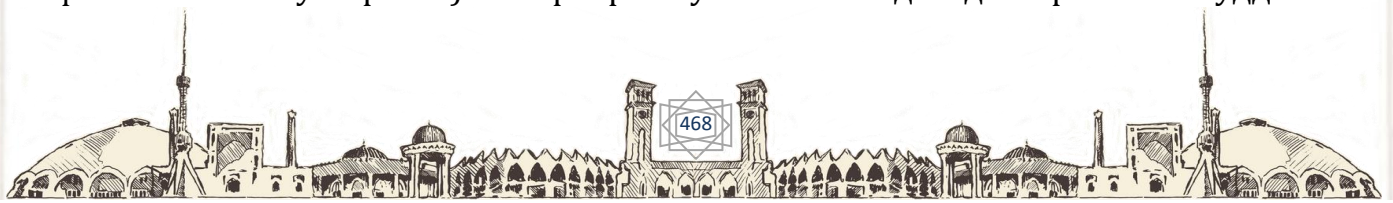
Даволаш самарадорлиги	Нейродинамик нутқнинг бузилиши		Пўстлоқ афазия	
	абс	%	абс	%
Ижобий	69	88.5	36	46.2
Салбий	9	11.5	42	53.8

Диаграмма 1

Шундай қилиб, анъанавий усуллардан фойдаланган ҳолда қайта тикловчи даволаниш босқичидан ўтаётган беморлар гуруҳи (таъсирнинг бошланиши учун ўртача вақт 26,6 кун) ва классик методология дарсларига қўшимча равишда нутқнинг темпоритмик параметрларини тузатган беморлар гуруҳи ўртасида ижобий таъсирга эришиш вақтидаги статистик жихатдан муҳим фарқлар кўрсатилган (таъсир бошланган кунларнинг ўртача вақти).

Дори терапияси ёрдамида нутқ бузилишларида нутқ функцияларини тиклаш қуйидаги натижаларни берди. Кузатилган беморлар гуруҳи (n=31) одатдаги усул бўйича нутқ терапияси курсларидан ташқари, синов сифатида Промипекс 25 мг дан битта таблеткали препаратни қабул қилишди. Синовнинг ижобий натижасида (тил мушакларининг гипертонуслигининг пасайиши, оғиз бўшлиғи мушакларининг статик ва динамик праксисининг яхшиланиши, нутқ фаоллигининг ўзгариши) беморларга кунига 50 мг дозада бир ойлик муддатга

препарат тавсия қилинди. Динамикада, нутқ терапияси(логопедик) ва нейрпсихологик текширувда даволанишнинг 15-кунда ва курс охирида нутқнинг вақтинчалик параметрларини компютерда ўзгартириш амалга оширилди.

Ушбу гуруҳдаги дориларни қўллашнинг асоси яқинда яқунланган клиник тадқиқотлар бўлиб, улар допамин рецепторлари агонистларини, хусусан, бромокриптинни раван бўлмаган афазияни даволашда қўллаш самарадорлигини кўрсатди (С. Аштари 2006). Ушбу дорилар гуруҳининг ижобий таъсири ўз-ўзидан нутқ ишлаб чиқаришни фаоллаштиришда иштирок этадиган нерв йўлларига таъсири ва қўшимча равишда допаминнинг нутқ фаолиятини амалга оширишга бевосита ижобий таъсири билан боғлиқ.

Тадқиқотимиз пайтида муҳокама қилинаётган гуруҳдаги беморларнинг аксарияти нутқни тиклашнинг такрорий курсларини аллақачон тугатган ва нутқ терапевтларининг хулосасига кўра, кейинги тикланиш учун чекланган имкониятларга эга эди. Беморларнинг ушбу гуруҳининг неврологик ҳолатида қон-томир паркинсонизми синдроми мавжудлигини кўрсатадиган инсульт ўчоғи пўстлоқости-пешона бўлган локализациясига хос бўлган аломатлар: юз гипомимияси, экстрапирамидал типдаги мушаклар тонусини ошиши, нутқ, ҳаракат ва бошқаларнинг секинлашиши мавжуд эди.

Беморларнинг тадқиқот гуруҳида терапия курси(нутқ терапиясини тузатиш + Промипексол) охирида нейрпсихологик тестлар ёрдамида динамик орал-артикуляция ва мануал праксис яхшиланди, нутқ ва фикрлаш фаоллигидаги инерция ҳодисалари камайди, нутқ ва ҳаракат сферасида персеверациялар сони қисқариб ва вазифаларни бажариш пайтида чарчоқ ҳолатлари камайганлиги аниқланди. Логопеднинг маълумотларига кўра, 30 та кузатувдан 24 тасида нутқ бузилишининг оғирлиги оғир ва ўртача даражадан энгил даражага камайди (Л. С. Тсветкова, 1985 йил услубига кўра). 6 нафар беморда нутқ нуқсони бутунлай орқага қайтди (2-жадвал, 2-диаграмма).

2-жадвал

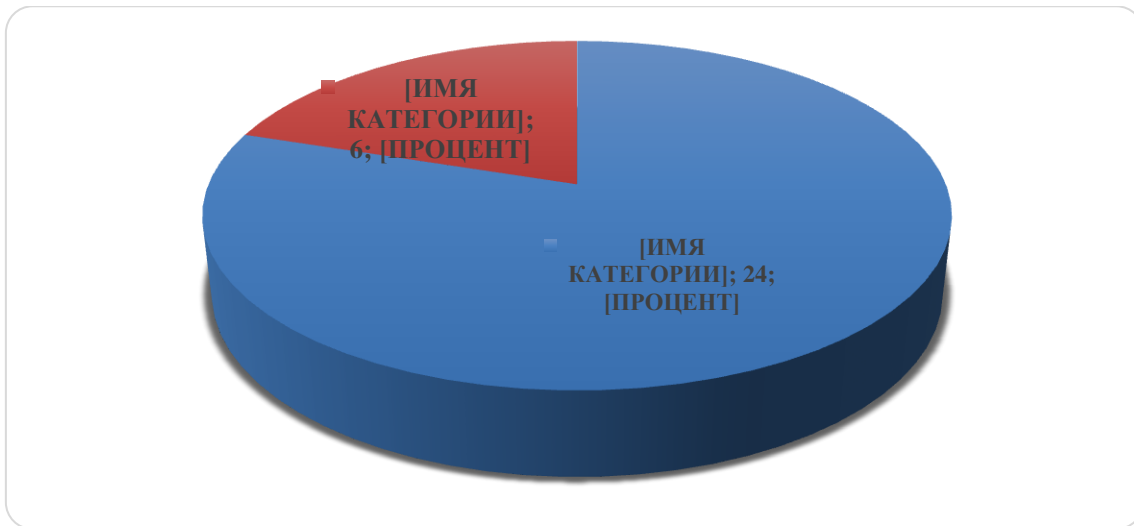
Нейрпсихологик тест (Л. С. Тсветкова усули бўйича, 1985 йил)		
Нутқ нуқсони	абс	%
Прогрессия	24	80
Регрессия	6	20

Диаграмма 2

Даволаш жараёнида нутқ ўзгаришларининг динамикаси

Шундай қилиб, инсультдан кейин нутқни реабилитация қилиш қайта тиклаш машғулоти комплекс дастурининг алоҳида, ажралмас қисмидир. Шу билан бирга, гапириш қобилияти одамга ўз-ўзидан қайтиб келмаслигини эсга олиш керак — бунга фақат нутқ патологиясига қараб индивидуал дастур бўйича мутахассислар билан кундалик машғулотлар орқали эришиш мумкин. Машғулотларнинг услуги ва давомийлиги индивидуал равишда белгиланади.

Инсульт ўтказган беморларда нутқни тиклаш етарли дори терапияси билан биргаликда амалга оширилади. Қайта тиклаш машғулоти 20-45 дақиқа давом этади (беморнинг чарчоқ даражасига қараб). Агар нутқ терапевти билан ишлашда бош оғриғи, нафас қисилиши, заифлик, босимнинг ошиши ва бошқа салбий кўринишлар бўлса, дарс 10 дақиқагача қисқартирилади.

Беморнинг ижобий ҳиссий ҳолатини шакллантириш, машғулотлар учун мотивация шаклини танлаш ва беморнинг ижтимоий мослашувига ҳам катта эътибор берилади.

АДАБИЁТ:

1. Можейко, Е. Ю. Восстановление речевых нарушений у постинсультных больных: актуальность, проблемы и перспективы / Е. Ю. Можейко // Сибирское медицинское обозрение. - 2008. - No2. - С. 16-20.
2. Можейко, Е. Ю. Диагностика нейродинамических нарушений речи у постинсультных больных / Е. Ю. Можейко // Неврологический вестник. - 2008. - No 2. - С. 28-32.
3. Прокопенко, С. В. Возможности метода темпо-ритмовой коррекции в реабилитации нейродинамических нарушений речи / С. В. Прокопенко, Т. Г. Визель, Е. Ю. Можейко // Вестник восстановительной медицины. - 2008.-No2.-С. 69-74.
4. Прокопенко, С. В. Медикаментозная коррекция речевых нарушений при афазиях / С В . Прокопенко, Е. Ю. Можейко, О. Н. Никольская // Неврологический журнал. - 2008. - No4. - С. 48 - 50.

5. Руднев, В. А. К методологии отбора психофизиологических референтов в целях восстановления речемышлительной деятельности у больных с афазиями / В. А. Руднев, Е. Ю. Можейко // Современные аспекты терапии заболеваний нервной системы: Материалы первого Сибирского Конгресса «Человек и лекарство». - Красноярск, 2003. - Том II. - С. 236-239.

6. Прокопенко, С. В. Нейродинамические нарушения речи у больных, перенесших инсульт / С. В. Прокопенко, Е. Ю. Можейко, О. Н. Никольская // Сб. науч. тр. XII симпозиума русско-японского медицинского обмена. - Красноярск, 2005. - С. 150-152.

7. Прокопенко, С. В. Возможности комплексного лечения и нейрореабилитации при нейродинамических нарушениях речи / С. В. Прокопенко, Е. Ю. Можейко // Краевая конференция «Возможности методов профилактики и восстановительного лечения в негосударственных, коммерческих медицинских учреждениях и их место в реализации региональных профилактических программ»: сборник материалов конференции. - Красноярск, 2006. - С. 142- 147.

8. Возможность применения пептидных регуляторов в коррекции нейродинамических нарушений речи при цереброваскулярной патологии / Е. Ю. Можейко, Т. А. Мерзликина, Е. В. Афанасьева, и др. // Нейропластичность. Актуальные вопросы неврологии и нейрореабилитации: Материалы межрегиональной конференции. - Красноярск, 2006. - С. 200-205.

9. Прокопенко, С. В. Медикаментозная коррекция речевых нарушений при корковой и подкорковой локализации инсульта / С. В. Прокопенко, Е. Ю. Можейко, О. Н. Никольская // Нейропластичность. Актуальные вопросы неврологии и нейрореабилитации: Материалы межрегиональной конференции. - Красноярск, 2006. - С. 234-241.

10. Можейко Е.Ю. Восстановление речи при нейродинамических афазиях методом темпо-ритмовой коррекции / Е Ю. Можейко // Современные аспекты нейрореабилитации - 2007: сборник тезисов научно-практической конференции. - Москва, 2007. - С. 37-38.

11. Mozheyko, E. Y. Clinical-diagnostic aspects of neurodynamic impairments of speech in poststroke patients / E. Y. Mozheyko, S. V. Prokopenko, T. A. Merzlikina // 4th World Congress of the International Society of the Physical and Rehabilitation medicine: The proceedings of the Congress, Seoul, 2007. - P. 49- '54.

12. Mozheyko, E. Y. Neurorehabilitation of neurodynamic speech disorders using the method of tempo-rhythmic correction of speech / E. Y. Mozheyko, S. V. Prokopenko // 27th World Congress of the International Society of Logopedics and Phoniatics: Materials of the Congress. - Copenhagen, 2007. - P. 136.

